

A. I. Osipov

DUCHOVNÝ ŽIVOT¹

„Hľa, prichádzajú dni, hovorí Pán Boh, keď pošlem na zem hlad. Nie hlad po chlebe ani smäd po vode, ale po počúvaní Pánových slov“². Pred 150 rokmi, keď svätý Ignác Brjančaninov opakoval tieto slová proroka, so žiaľom písal, že už v jeho dobe bolo ťažko nájsť mentora³, ktorý by nežil v sebaklame. Avšak poukazoval na zachovávanú možnosť, ako hľadajúci kresťan môže nájsť cestu k spásu: „život pod vedením diel svätých otcov s radami súčasných bratov, ktorí prosperujú v duchovnom živote“.

* * *

Hlavnou slabinou našej doby je duchovná zmätenosť veriaceho človeka. Nechápanie podstaty pravoslávia, správnej modlitby, rozdielov medzi telesným a duchovným asketickým počínaním, nechápanie škodlivosti miešania prostriedkov duchovného života s jeho cieľom, nepoznanie jeho kritérií a z toho často vznikajúca hlboko chybná domnienka o rovnakosti pravoslávnej cesty poznania Boha s mysticizmom (prelesťou) iných kresťanských konfesíí a náboženstiev, toto všetko je smutný fakt súčasnej reality, ovplyvnený v prvom rade tým, že veriaci vôbec nepozná duchovnú skúsenosť svätých otcov. Je možné nájsť špecialistu v hocakej oblasti teológie, no je ťažké stretnúť toho, kto by aj teoreticky, aj svojím životom poznal pramene kresťanského učenia, čiže asketickú tvorbu svätých otcov, ktorí opisujú samotnú cestu a odovzdávajú priamu skúsenosť skutočného a nie zdanlivého poznania Boha.

Avšak, v dnešnej dobe nie je vôbec jednoduché ani teoretické chápanie duchovného života, ako sa nám to na prvý pohľad môže zdať. Rôznorodosť takzvaných duchovných ciest, ktoré dnes ľuďom s cieľom ich „spásy“ núkajú nezvaní „osvietenci“ rôznych konfesíí, je len jednou z ilustrácií zložitosti danej problematiky. Falošných učiteľov je veľa aj v samotnom cirkevnom prostredí.

Z toho pramení veľmi dôležitá otázka: čo je skutočná, pravá duchovnosť?

Hoci o tom dostatočne hovorí dvetisíc ročná skúsenosť Cirkvi v osobách svojich svätých, súčasný človek, ktorý vyrástol v podmienkach hlboko materialistickej civilizácie, sa pri chápaní tejto skúsenosti stretáva s veľkými ťažkosťami.

Tieto ťažkosti spočívajú v tom, že svätí otcovia svoje poučenia vždy dávali výlučne v zhode s duchovnou úrovňou tých, komu boli určené. Len tak, kvôli vede askéti nepísali. Preto mnohé ich rady, adresované mníchom, pustovníkom ale aj tým, ktorých v staroveku volali začiatovník, sú pre súčasného kresťana, ktorý nepozná základy kresťanskej viery, absolútne nevyhovujúce, neprijateľné. Rôznorodosť a nejednoznačnosť ich rád, ktoré boli adresované ľuďom rôznej duchovnej a intelektuálnej úrovne a rôznych životných podmienok, môžu neskúseného kresťana zaviesť nie len do slepej uličky, ale ho aj dezorientovať a priviesť k vážnym chybám.

Vyhnúť sa týmto nebezpečenstvám pri čítaní svätých otcov, spoliehajúc sa iba na svoje chápanie, je veľmi ťažké. Ale aj bez poučení svätých otcov je správny duchovný život nemožný. Pred tvárou tohto zložitého problému sa ukazuje ohromný význam duchovného dedičstva dobou nám blízkych svätých askétov, ktorí „preložili“ predchádzajúcu skúsenosť svätých otcov v poznaní Boha do jazyka, ktorému súčasný kresťan rozumie.

Jedným z takých otcov, ktorý zanechal podrobný opis cesty do zasľúbenej zeme a tých prekážok a možných fatálnych chýb, pred ktorými sa hľadajúci spásu ocitá, je veľmi skúsený askéta 19 str. svätý Ignác Brjančaninov (1807-1867). On, obracajúc sa ku kresťanom jeho

¹ <https://alexey-osipov.ru/books-and-publications/knigi/zhizn-dukhovnaya/>

² Am 8, 11.

³ Mentor – kto napomína, poučuje, vedie.

doby písal, že jediným spásonosným prostriedkom, schopným dnes pomôcť každému úprimne hľadajúcemu duchovný život, je „život pod vedením diel svätých otcov s radami súčasných bratov, ktorí prosperujú v duchovnom živote“.

Jeho spisy sú jedným z tých diel, ktoré pre súčasného kresťana majú významnú hodnotu.

Po prvé, ten význam spočíva v tom, že jeho diela sú akoby pravoslávnu encyklopédiou učenia svätých otcov vo všetkých základných otázkach duchovného života.

Po druhé, odhaľujú skúsenosť otcov v poznaní Boha primerane psychike a duchovným silám kresťana nám bližšej doby 19. str., ktorá sa svojim zosvetštením veľmi málo líši od tej dnešnej.

Duchovný stav Ruskej pravoslávnej cirkvi v 19. str., podľa mienky takých ľudí svätého života, ako svätí Serafim Sarovský, Georgij Zatvorník, hierarchovia Ignác Brjančaninov, Filaret Moskovský a Teofan Zatvorník, Optinskí starci, spravodlivý Ján Kronštadtský a mnohých iných cirkevných autorov, úplne ochabol. Prejavilo sa to predovšetkým v zanechaní modlitby v mníšstve a čoraz väčšej pripútanosti k vonkajším cirkevným a svetským činnostiam.

Dvadsiate storočie nedokázalo situáciu napraviť

Svätý Varsonofij Optinský (†1913) hovoril: „Starcovstvo dohára. Starcovstva už nikde niet, u nás v Optine už dohárajú posledné uhlíky“. Tak veľmi všade v Rusku duchovný život upadal. Podľa vzoru západných kresťanov, sme začali kresťana hodnotiť podľa jeho účasti v tajinách a duchovný stav Cirkvi podľa jej aktivity v sociálnom, kultúrnom a politickom živote spoločnosti. Avšak účasť kresťana v tajinách hovorí iba o jeho cirkevnosti, no ešte vôbec nie o jeho duchovnosti.

Angažovanosť Cirkvi pri riešení svetských otázok môže mať rôzny charakter a vyžaduje si seriózne skúmanie každého prípadu zvlášť, aby sa neodklonila od slova Pána: „*Dávajte teda cisárovi, čo je cisárovo, a Bohu, čo je Božie*“⁴, a nezosvetštila sa podľa vzoru západu.

Toto všetko ukazuje, nakoľko potrebné je dnes študovať tie diela svätých otcov, ktoré by čo najviac zrozumiteľne ukázali skutočnú cestu spásy a varovali pred možnými chybami na nej.

V danom prípade bol spomedzi mnohých svätých učiteľov-mentorov vybraný svätý Ignác Brjančaninov. Dôvodom je, že medzi svätými, ktorí sú blízki našej dobe, je ťažké nájsť takého, ktorého diela by tak jasne, úplne a čisto objasňovali základy duchovného života, a o ktorom by s tak veľkým obdivom písali mnohé duchovné authority Ruskej Cirkvi. Mimoriadna hodnota diel svätého Ignáca spočíva v tom, že kresťanovi hľadajúcemu spásu predkladajú najvernejší „kľúč“ k pochopeniu celého dedičstva svätých otcov. Pričom veľký význam majú jeho výnimočné znalosti duchovnej literatúry svätých otcov, skutočne svätý asketický život a pozoruhodný literárny talent. Jeho tvorba je tak tým najhodnotnejším vodítkom pre súčasného kresťana v chápaní duchovného života. Pre ilustráciu, ako diela svätého Ignáca hodnotili Ruski askéti, uvedieme ich výroky.

Svätý Makarij Optinský ho porovnáva s askétom starovekej Cirkvi svätým Arseniom Veľkým: „Bol Veľký Arsenios, aj u nás v Rusku by sme mali svojho Veľkého Arsenia, ak by šiel inou cestou. Je to Ignác Brjančaninov. Bol to skvelý mysliteľ“. Mnohí tieto slová chápu nesprávne. Ich význam je takýto. Svätý Ignác, napriek svojmu horlivému prianiu, bol Božím zámerom stiahnutý z cesty samoty, uzavretosti, života v meditácii a postavený na inú cestu, cestu vedenia monastiera a potom eparchie, kde mnohých hľadajúcich duchovný život poučoval a viedol svojou duchovnou tvorbou. Rusko tak namiesto veľkého mlčanlivého Arsenia dostalo svojho veľkého učiteľa Ignáca.

Svätý Varsonofij Optinský hovoril: „Keď čítam jeho práce, žasnem nad priam anjelskou myšliou, nad jeho nádherne hlbokým chápaním Svätého Písma. Jeho spisom som obzvlášť

⁴ Mt 22, 21.

naklonený, nejak zvlášť k sebe priťahujú moje srdce, moju myseľ, ktorú skutočne osvecujú svetlom Evanjelia“. Keď biskupa Ignáca pochovávali „anjeli sprevádzali jeho dušu a spievali: *Архидею Божию, святому отцу Игнатие*“. Tak znela anjelská pieseň“.

Svätý Nikon (Beľajev) Optinský si tiež zapísal nasledujúce slová svätého starca Varsonofija: „Piaty zväzok prác biskupa Ignáca obsahuje učenie svätých otcov so zreteľom na súčasné mníšstvo a učí, ako je potrebné diela svätých otcov študovať. Biskup Ignác pozeral veľmi hlboko, v tomto ohľade hádam že dokonca aj hlbšie než biskup Teofan. Jeho slovo silno pôsobí na dušu, lebo vychádza zo skúsenosti...“. Tiež: „Súčasník pochopiť podstatu mníšstva bez jeho prác nedokáže, jeho práce dávajú jasnú predstavu o mníšstve...“.

Svätý Nikon knihu svätého Ignáca „Dar súčasnému mníšstvu“ počas uväznenia v kalužskej väznici nikdy neodkladal. Priniesli mu ju tam na základe jeho prosby. V nej samotnej aj na malých papierových útržkoch sa zachovali poznámky zapísane starcom Nikonom. V denníku svätého je množstvo poznámok o biskupovi Ignácovi.

Svätý Nikon nie jeden raz poukazoval na veľký význam diel svätého Ignáca: „Dočítal som piaty zväzok biskupa Ignáca. Áno, mal anjelskú myseľ“. „Keď som prečítal „Slovo o smrti“ biskupa Ignáca Brjančaninova, mnohé, čo som pred tým vôbec nechápal, som pochopil. Táto kniha je svojim spôsobom nepostradateľná“. „Čítam biskupa Ignáca Brjančaninova. Jeho spisy ma veľmi utešujú. Nevieť, ako Pánovi ďakovať, že mám taký poklad. Veľmi dobre teraz uňho čítam o Ježišovej modlitbe. Áno, zdá sa, že uňho je všetko veľmi dobré“. „Prečítal som jednu stať o Ježišovej modlitbe od biskupa Ignáca Brjančaninova. Nevieť, ako by som žil bez znalosti, ktoré som tam načerpal“. „U biskupa Ignáca Brjančaninova som teraz čítal o konci sveta. Keď čítam jeho spisy, žasnem nad jeho skutočne anjelskou myseľou, jeho hlbokým chápaním Svätého Písma. Jeho spisy nejako zvlášť priťahujú moje srdce, moje chápanie, osvecujú ho skutočne Evanjeliovým svetlom“. „Spisy biskupa Ignáca sú potrebné, tak povediac sú abecedou duchovného života“.

Svätý Nektarij Optinský na otázku, ako sa naučiť modliť, radí toto: „Prečítajte si o tom v spisoch biskupa Ignáca Brjančaninova. Uňho je všetko dobré a jednoducho vysvetlené“.

Lokálne svätá Volgogradskej metropolie Arsenija (Sebrjakova) o piatom zväzku spisov svätého Ignáca písala: „Tento zväzok čítam ako výroky svätých otcov“. „Čítala som s veľkou radosťou, s duševným potešením a poučením. Drahé sú slová samotného vladyku“.

Valaamský stavec schiigumen Ján (Alexejev) hovoril: „Biskupa Ignáca som čítal, keď som bol ešte začiatčovníkom, no jeho slová si pamätám aj teraz: prechádzajúci askézou modlitby nemôže žiť len z toho, že bude knihomol. Ako správne to múdry biskup povedal, a uňho to pramenilo z jeho duchovnej skúsenosti“.

Igumen Nikon (Vorobjov) svedčil: „Ako som mu vďačný za jeho spisy! Nerozumieť mu a neoceniť znamená v duchovnom živote nič nechápať. Trúfam si povedať, že spisy biskupa Teofana (nech mi svätý vladyka odpustí) sú práce školáka v porovnaní s prácou profesora, čiže dielami biskupa Ignáca Brjančaninova“. „Celá jeho tvorba je prevzatá od otcov a prispôbena nám. Píše o najpotrebnejšom, o pokání, ktoré je jedinými dverami k všetkému dobrému“.

Archimandrita Ján (Krešťankin) hovoril: „Čítajte biskupa Ignáca, prečítanému venujte pozornosť, a úklady nepriateľa sa vás nasledujúc jeho rady neodvážia dotknúť“.

Devätnáste storočie disponuje množstvom mien Cirkvou oslávených biskupov, no ako vidíme, hodnotenia biskupa Ignáca a jeho tvorby majú úplne mimoriadny charakter, čo jeho názory o mníšstve, duchovnom vzdelávaní a o celej cirkevnej realite činí obzvlášť významnými nie len pre jeho dobu ale aj pre súčasnosť.

A čo svojim verným žiakom biskup Ignác odkázal?

Správna myšlienka

„Ľudia myšlienku obvykle považujú za niečo málo dôležité, preto sú pri prijímaní myšlienky málo nároční. No prijatím správnych myšlienok sa rodí všetko dobré a prijatím bludných zase všetko zlé. Myšlienka sa podobá kormidlu lode: od nevelkého kormidla, od nepatrnej dosky vlečúcej sa za loďou, závisí smerovanie a z veľkej časti osud ohromného stroja“, tak písal svätý Ignác, zdôrazňujúc ten veľký význam, aký majú naše myšlienky, názory a teoretické vedomosti v celku pre duchovný život, ktorého cieľ spočíva v uzdravení, premene a znovuzrození duše Svätým Duchom.

Hovoriac o správnej myšlienke, svätý Ignác vôbec nemal na mysli školské vedomosti, ktoré v duchovných školách získavajú budúci kňazi a teológovia, povolání učiť veriacich a chrániť pravoslávie pred falošnými učiteľmi. Svätý Ignác pozornosť obracia na poznanie a dôsledné dodržiavanie zákonov, ktoré určujú rast (vývoj) nového človeka⁵. Lebo ako správne chápanie duchovného života predpokladá úspešnosť procesu premeny vášnivého, „telesného“⁶, starého človeka⁷ na nového, tak klamlivá myšlienka vedie k prelesti.

Čo znamená veriť v Krista?

V dielach svätého Ignáca nachádzame, hlboký duchovný výklad najdôležitejšieho bodu kresťanského náboženstva – viery v Krista. Píše: „Začiatok obrátenia sa ku Kristovi spočíva v poznaní svojej hriechnosti, svojho pádu. Pri takomto pohľade na seba si človek uvedomuje, že potrebuje Vykupiteľa a pristupuje ku Kristovi prostredníctvom pokory, viery a pokánia“. „Neuvedomujúci si svoju hriechnosť, svoj pád, svoju záhubu nemôže Krista prijať, nemôže v Krista uveriť, nemôže byť kresťanom. Načo je Kristus tomu, kto sa považuje za rozumného, cnostného, kto je so sebou spokojný, kto sa považuje za hodného všetkých pozemských aj nebeských odmien?“. Chcel by som vašu pozornosť upriamiť na nesúlad uvedených slov s všeobecne prijatou teologickou tézou o viere ako počiatočnej podmienke prijatia Krista. Svätý akoby zdôrazňoval: nie v racionálnej viere v to, že Kristu prišiel, trpel a vstal z mŕtvych je začiatok obrátenia sa ku Kristovi, lebo „*aj démoni veria a trasú sa*“⁸, ale naopak, samotná viera sa rodí z poznania svojej hriechnosti, svojho pádu, lebo kto si neuvedomuje svoju hriechnosť... nemôže v Krista uveriť“.

V tomto tvrdení je obsiahnutý prvý a najdôležitejší bod duchovného života. V pravoslávnom ponímaní sa veriacim môže stať a je len ten človek, ktorý vidí svoju duchovnú a morálnu nedokonalosť, svoju hriechnosť, pre ktorú trpí a hľadá spásu. K správnej, čiže spásonosnej viere v Krista je spôsobilý iba človek, ktorý sa vo svojom vnútri pokoril. (Mimochodom, na základe toho sa prejavuje, ako všetka nezmyselnosť čisto racionálnej a obradovej, zákonníckej viery, ktorá v človeku pestuje samolúbosť a pýchu, tak aj skutočná hodnota pravej pokory). Myšlienka svätého Ignáca je úplne jasná: kto seba považuje za rozumného a cnostného ešte kresťanom nemôže byť a ani ním nie je, aj keby sa zaň považoval. Ako argument svätý uvádza históriu pozemského života Pána Ježiša, keď bol Kristus prijatý so slzami kajúcnosti, prostými, svoje hriechy si uvedomujúcimi židmi a na krutý trest bol s nenávisťou odsúdený „rozumnou“, „cnostnou“, ctihodnou židovskou elitou: veľkňazmi, farizejmi (tými samolúbymi znalcami cirkevných zákonov, obyčajov, pravidiel a podobne), zákonníkmi (všetko vodiacimi teológmi).

Myšlienka svätého Ignáca neustále odkazuje na slová Evanjelia: „*Lekára nepotrebujú zdraví, ale chorí*“⁹. Čiže, na cestu uzdravenia a spásy vstupujú len tí, ktorí sú schopní vidieť chorobu svojej duše, jej nevyliciteľnosť vlastnými silami. V takomto stave pokory sa obracajú na za nich trpiaceho skutočného Lekára – Krista. Mimo takýto stav, ktorý otcovia

⁵ Ef 4, 24.

⁶ Pozri: Rim 8, 5.

⁷ Ef 4, 22.

⁸ Jak 2, 19.

⁹ Mt 9, 12.

nazývajú sebapoznáním, nie je normálny duchovný život možný. „Na poznaní a uvedomení si svojej nemohúcnosti sú postavené základy spásy“, píše svätý Ignác. Pritom často cituje pozoruhodné slová svätého Petra Damaského: „Začiatok osvietenia duše a príznak jej zdravia spočíva v tom, keď myseľ začne vidieť svoje hriechy, ktorých je ako piesku v mori“. Preto svätý znovu a znovu opakuje: „Pokora a rodiace sa z nej pokánie sú jedinou podmienkou, pri ktorej je Kristus prijímaný! Pokora a pokánie sú jediná hodnota, ktorou sa kupuje poznanie Krista! Pokora a pokánie sú jediný morálny stav, z ktorého je možné ku Kristovi pristúpiť, aby si nás osvojil! Pokora a pokánie sú jediná obeta, ktorú Boh od padlého človeka čaká a prijíma.¹⁰ Nakazených pyšnou, mylnou mienkou o sebe, ktorí považujú pokánie za zbytočné, ktorí sa za hriešnikov nepovažujú, Pán odvrhne. Takí kresťanmi nemôžu byť“.

Poznaj seba samého – sebapoznanie

Akým spôsobom človek nadobúda spásonosné poznanie seba, svojho starého človeka, ktoré mu odhaľuje nekonečný význam Kristovej Obety? Počujme svätého Ignáca: „Ja svoj hriech nevidím, lebo ešte stále som otrokom hriechu. Nemôže svoj hriech vidieť ten, kto sa ním kochá a dovoľuje si ho ochutnať hoci len v myšlienkach a sympatiou v srdci. Vidieť svoj hriech môže len ten, kto sa kategoricky a dobrovoľne rozhodol vzdať akéhokoľvek priateľstva s hriechom, kto sa postavil na bdelú stráž vo dverách svojho domu s obnaženým mečom – Božím slovom, kto tým mečom hriech odráža a seká v akejkoľvek podobe by sa k nemu priblížil. Kto koná veľkú vec a hriechu nastolí nepriateľstvo, násilne od neho odtrhnúc myseľ, srdce a telo, tomu Boh daruje veľký dar: videnie svojho hriechu“. Na inom mieste dáva takúto praktickú radu: „Kto sa zriekol odsudzovania blížnych, toho myseľ v skutočnosti začína vidieť svoje hriechy a slabosti, ktoré nevidel, keď blížnych odsudzoval“.

Svoju základnú myšlienku svätý Ignác stručne vyjadruje nasledujúcimi slovami svätého Simeona Nového Teológa: „Plnenie Kristových prikázaní človeka učí jeho slabostiam“, čiže odhaľuje, ukazuje skutočný a žalostný obraz toho, čo sa v jeho duši nachádza a deje.

V podstate otázka o tom, ako sa získava videnie svojho hriechu, či poznanie seba, svojho starého človeka¹¹, je v duchovnom živote centrálna. Svätý Ignác veľmi pekne poukázal na jej logiku: len ten, kto vidí, že hynie, potrebuje Spasiteľa, “zdraví“ Krista nepotrebujú. Preto pre chcjúceho veriť v Krista správne, a nie inak (lebo aj démoni veria a trasú sa), snažiaceho sa o spásu, ináč povedané, pre želajúceho si viesť správny duchovný život je toto videnie základnou úlohou asketického počinu a zároveň hlavným kritériom jeho pravosti.

Dobré skutky

Asketický počin, ktorý nevedie k videniu svojej hriešnosti, je falošným počinom a duchovný život bez skutočného počinu je tiež falošný. Práve túto myšlienku vyslovuje apoštol Pavol, keď píše Timotejovi: „Ak sa aj niekto usiluje, nedostane veniec, keď sa bude usilovať nezákonne“¹². Svätý Izák Sýrsky je ešte presnejší: „Odmena je dávaná nie za cnosti ani za námahu pri ich získavaní ale za rodiacu sa z nich pokoru. Ak sa vytratí, prvé bude zbytočné“.

Posledný výrok odhaľuje ešte jeden dôležitý aspekt v chápaní duchovného života a jeho zákonov: nie cnosti sami o sebe ani námaha človeku prinášajú blaho Božieho Kráľovstva, ktoré je v nás¹³, ale získavaná z nich pokora. Ak sa nezískava pokora, neplodné a bezvýznamné sú všetky námahy a cnosti. Zároveň len počin plnenia Kristových prikázaní človeka učí pokore, alebo ako povedal svätý Simeon, jeho slabostiam, poznaním ktorých sa

¹⁰ Pozri: Ž 50(51), 18-19.

¹¹ Pozri: Rim 6, 6.

¹² 2Tim 2, 5.

¹³ Pozri: Lk 17, 21.

človeku otvárajú dvere raja. Toto je riešenie jedného zo zložitých problémov teológie o vzťahu viery a takzvaných dobrých skutkov.

Svätý Ignác tejto otázke venuje veľkú pozornosť. Posudzuje ju v dvoch aspektoch. Po prvé, z hľadiska chápania nevyhnutnosti Kristovej Obety, a po druhé, vo vzťahu ku kresťanskej dokonalosti. Jeho závery, vyjadrujúce samotnú podstatu skúsenosti svätých otcov, sú zároveň pre mnohých, ktorí nepoznajú diela otcov, veľmi neobvyklé. Hovorí: „Ak by dobré skutky dávali spásu pocitmi v srdci, Kristov príchod by bol zbytočný“. „Zdanlivo dobré skutky, kvôli túžbe padlej prirodzenosti, v človeku pestujú jeho „ja“, ničia vieru v Krista a pre Boha sú neprijateľné...“. „Nešťastný je ten, kto je spokojný so svojou ľudskou pravdou: taký Krista nepotrebuje...“. „Taká je vlastnosť všetkých telesných počínov a viditeľných dobrých skutkov. Ak si myslíme, že ich plnením Bohu prinášame obeť, a nesplácame svoj nezaplateľný dlh, tak sa v nás dobré skutky a počiny stávajú pôvodcami dušu hubiacej pýchy“. Svätý Ignác dokonca píše toto: „Vykonávateľ ľudskej pravdy plný namyslenosti, arogancie, sebaklamu... nenávisťou a pomstou odpláca tým, kto by sa osmelil otvoriť ústa a opodstatnene a dobre mienene oponovať jeho pravde...“. Preto je prirodzené volanie: „Nehľadať kresťanskú dokonalosť v ľudských cnostiach: tam jej niet, tajomne je zachovaná v Kristovom Kríži“. Takto sa pravda a cnosti starého človeka navzájom nedoplňujú ale vylučujú, lebo jedno človeka v jeho očiach vychvaľuje, oslepuje a tým od neho Krista „odníma“, a naopak, druhé človeku odhaľuje jeho padlú prirodzenosť, pokoruje ho a ku Kristovi privádza.

Inými slovami, cnosti a asketické počiny môžu byť krajne nebezpečné ak sa nezakladajú na poznaní svojho hriechu a človeka v podstate neprivádzajú k jeho poznaniu. Svätý Ignác poučuje: „Najprv je potrebné vidieť svoj hriech, potom ho omyť pokáním a získať čistotu srdca, bez ktorej nie je možné vykonať ani jednu cnosť čisto, úplne...“. Ako príklad svätý uvádza, ako askéti hodnotia pri plnení prikázaní seba. Píše: „Askéta, len čo ich začne plniť, zbadá, že ich plní celkom nedostatočne, nečisto... Usilovná činnosť podľa Evanjelia mu stále viac jasnejšie ukazuje nedostatočnosť jeho dobrých skutkov, množstvo odklonení a prehier, nešťastný stav padlej prirodzenosti... Svoje plnenie prikázaní prizná za ich skomolenie a poškrvnenie...“. Preto svätí, ako Ignác píše, „svoje cnosti omývali, ako hriechy, potokmi slz“.

Predčasný optimizmus je nebezpečný

Sústredíme sa ešte na jeden dôležitý princíp duchovného života, ktorý je v diele svätého Ignáca vysvetlený. Spočíva v tom, že pôsobenie vášni aj cností má svoju zákonitú nadväznosť a postupnosť, čo je slovami svätého povedané podmienené „vzájomnou príbuznosťou ako cností, tak aj nedostatkov“. Píše: „Kvôli tejto príbuznosti, voľné podriadenie sa jednej blahej myšlienke priťahuje prirodzené podriadenie sa aj inej blahej myšlienke. Získanie jednej cnosti do duše privádza aj inú cnosť, príbuznú a s prvou nerozlučnú. Naopak, voľné podriadenie sa jednej hriešnej myšlienke spontánne priťahuje podriadenie sa aj druhej. Získanie jednej hriešnej vášne do duše privádza ďalšiu vášň, ktorá je jej príbuzná. Voľné vykonanie jedného hriechu priťahuje nedobrovoľný pád do druhého hriechu, ktorý je plodený prvým. Zloba, povedali otcovia, netoleruje nemanželské prebývanie v srdci“. Vážne varovanie! Nepoznajúc tento zákon, kresťania k takzvaným malým hriechom veľmi často pristupujú lajdácky. Voľne, čiže bez násilia vášni nimi hrešia, no potom v rozpakoch, s utrpením a zúfalstvom, už ako otroci, nedobrovoľne padajú do ťažkých hriechov.

O tom, nakoľko potrebné je v duchovnom živote prísne dodržiavanie zákona postupnosti, svedčia svätým Ignáčom uvedené slová jedného z najskúsenejších učiteľov duchovného života svätého Izáka Sýrskeho: „Premúdry Pán... požeňnal, aby sme duchovný chlieb jedli v pote tváre. Ustanovil to tak nie z hnevu, ale aby sme si nespôsobili tráviace problémy a nezomreli. Každá cnosť je matkou ďalšej, čo za ňou nasleduje. Ak opustíš matku, ktorá

plodí cnosti a zamieriaš sa na získavanie dcér skôr než získaš ich matku, tak sa tie cnosti pre dušu stanú jedom. Ak ich neodvrhneš, skoro zomrieš“. Svätý Ignác preto vážne varuje: „Je nebezpečné predčasne získať stav bez vášni! Je nebezpečné predčasne získať pôžitok Božej blahodate. Nadprirodzené dary môžu askétu nepoznajúceho svoje slabosti, zahubiť“. Prekvapivé slová! Pre duchovne neskúseného samotná myšlienka o tom, že nejaká cnosť môže byť predčasnou, pre dušu dokonca smrteľnou, či jedom, je čudná až rúhaním. Ale taká je realita duchovného života, taký je jeden z jej vážnych zákonov odhalený veľkou skúsenosťou svätých. V piatom zväzku svojich spisov, ktorý svätý nazval “Dar súčasnému mníštvu“, v deviatej časti “O opatrnosti pri čítaní kníh otcov o mníšskom živote“ píše: „Padlý anjel sa mníchov snaží oklamať a siahnuť do záhuby núkajúc im nie len hriech v jeho rozličných formách, ale aj núkaním cností, ktoré sú im vlastné a sú pre nich vznešené“.

Správna modlitba

Vyššie uvedené myšlienky majú priamy vzťah k pochopeniu jednej z najdôležitejších kresťanských činností – modlitby. Svätý Ignác, ako aj ostatní svätí, modlitbu nazýva matkou a hlavou všetkých cností a naliehavo zdôrazňuje tie podmienky, pri ktorých takou je. Naopak, bez zachovania týchto podmienok je modlitba alebo neplodná, alebo sa stáva nástrojom hlbokého pádu askétu. Svätý Ignác napríklad uvádza slová ním veľmi uctievaného Ruského askétu kňaza-mnícha Dorojeta: „Kto sa modlí ústami... vo vzťahu k duši je povrchný a nechráni si srdce, taký človek sa modlí vzduchu a nie Bohu. A márne sa snaží, lebo Boh venuje pozornosť mysli a srdcu, nie mnohovravnosti“. Svätý pri tom zvláštnu pozornosť venuje Ježišovej modlitbe. Z dôvodu veľkého významu tejto modlitby pre každého kresťana uvedieme krátky úryvok s obdivuhodného diela svätého Ignáca “O Ježišovej modlitbe. Beseda starca so žiakom“.

„Cvičenie sa v Ježišovej modlitbe má svoj začiatok, postupnosť, svoj nekonečný koniec. Cvičenie je nevyhnutné začať zo začiatku a nie z prostriedku, či konca... V prostriedku začínajú tí začiatčníci, ktorí, keď si prečítali poučenia... dané mlčanlivými otcami... tie poučenia nerozumne prijímajú za vodítko svojej činnosti. Z prostriedku začínajú tí, ktorí sa bez hocakej predbežnej prípravy snažia vstúpiť myslou do chrámu srdca a odtiaľ vysielajú modlitbu. Od konca začínajú tí, ktorí chcú v sebe ihneď rozvinúť blahodarnú sladkosť modlitby a jej iné blahodarné účinky.

„Začať je potrebné zo začiatku, čiže modliť sa pozorne, zbožne s cieľom pokánia snažiac sa jedine o to, aby tieto tri vlastnosti boli v modlitbe neustále prítomné... Zvláštna pozornosť, maximálne dôsledná, musí byť prijatá pri usporiadaní morálky, aby bola v súlade s učením Evanjelia... Jedine s morálkou usporiadanou evanjeliiovými prikázaniami.. je možné budovať... nehmotný chrám bohumilej modlitby. Zbytočná je námaha budujúceho na piesku: na ľahkej a nestálej morálke“.

Z tohto citátu vidíme, nakoľko pozorný a zbožný musí byť vzťah k Ježišovej modlitbe. Modliť sa ju treba nie hocijako ale správne. V opačnom prípade nielenže modlitbou prestane byť, no kresťana môže aj zahubiť. Lebo nie samotná modlitba alebo hocaký iný počin činí život veriaceho duchovne zákonným¹⁴, ale iba správne nastavenie duše. V jednom z listov svätý Ignác píše, aké by to nastavenie malo byť: „Dnes som čítal ten výrok Veľkého Sisoja, ktorý sa mi vždy zvlášť páčil, vždy bol blízky môjmu srdcu. Jeden z mníchov mu povedal: „Nachádzam sa v stave neustáleho pamätania na Boha“. Svätý Sisoj mu odpovedal: „To nič nie je. Veľkým bude to, keď seba budeš považovať za horšieho než je celé stvorenie“. Záver svätého Ignáca je nasledovný: „Pamätanie na Boha je vysoká vec! No tá výška je veľmi nebezpečná, keď rebrík k nej nie je založený o pevný kameň pokory“.

Preleť – sebaklam

¹⁴ 2Tim 2, 5.

Ako vidíme, dosiahnutie duchovnej čistoty si vyžaduje poznanie základov a zákonov duchovného života. V opačnom prípade neskúsený askéta môže ľahko zblúdiť a padnúť do rojčivosti, do prelesti. Posledný výraz, ktorý používajú otcovia, odkrýva samotnú podstatu klamnej duchovnosti. Aj ta najmenšia lož o sebe, mienka o svojej dôstojnosti a dokonalosti, je pýcha. Preleť je zvyčajne “založená” v od počiatku klamnom celi, ktorý si askéta pred seba kladie: hľadanie zjavení, blahodatných darov, duchovných pôžitkov, extáz, poznanie tajomstiev druhého sveta.

V pravosláví je toto všetko rozhodne zakázané, lebo takéto snahy človeka vedú do záhuby.

Svätý Ignác varuje: „Mysliaci si o sebe, že je bez vášní, sa od vášní nikdy neočistí. Mysliaci si o sebe, že je naplnený blahodťou, blahodať nikdy nedostane. Mysliaci si o sebe, že je svätý, svätosť nikdy nedosiahne. Jednoducho povedané: kto si pripisuje duchovné skutky, cnosti, dôstojnosti, blahodatné dary, sám seba klame a potešujúc sa tou mienkou si ňou do seba zatvára vchod aj pre duchovné skutky, aj kresťanské cnosti, aj Božiu blahodať. Naopak, doširoka otvára vchod pre hriechnú nákazu a démonov. V nakazených mienkou nie je žiadna spôsobilosť k duchovnému napredovaniu“.

Svätý Ignác, pomenujúc hlavný prameň tejto smrteľnej choroby – pýchu, predkladá protijed: „Ako je všeobecne pýcha príčinou prelesti, tak je pokora spoľahlivým varovaním a ochranou pred preleťou... Nech je naša modlitba preniknutá pocitom pokánia, nech je spojená s plačom, a preleť v nás nikdy nebude pôsobiť“.

V pocite pokánia a pokory otcovia videli hlavné kritérium pri rozlišovaní svätosti a prelesti. Svätý Ignác píše: „Všetci svätci seba považovali za nehodných Boha, čím vlastne ukázali svoju dôstojnosť, ktorá spočívala v ich pokore. Všetci postihnutí sebaklamom seba považovali za hodných Boha, čím vlastne ukázali pýchu, ktorá objala ich dušu a diabolskú preleť. Niektorí z nich prijali démonov, ktorí sa im zjavili v podobe anjelov a nasledovali ich... Niektorí vzbudzovali svoju predstavivosť, horlivosť, psychiku, čo prijímali za blahodatný pôžitok a padli do sebaklamu, do úplnej zaslepenosti, svojim duchom sa pridali k zavrhnutým duchom“.

Svätý Ignác píše ešte o jednej najviac rozšírenej príčine pádu do namyslenosti a prelesti: „Nie bezdôvodne ma vzťah k stavu sebaklamu a prelesti duševné nastavenie tých mníchov, ktorí odmietnuc cvičenie v Ježišovej modlitbe a vôbec práce mysle, sú spokojní len s vonkajšou modlitbou, čiže pravidelnou účasťou na bohoslužbách a pravidelným plnením kelijného pravidla, ktoré výlučne pozostáva z hlasného čítania žalmov a modlitieb. Nemôžu sa vyhnúť “zmýšľaniu”... Ústna a hlasná modlitba je plodná len vtedy, keď je spojená s pozornosťou, čo je zriedkavé, lebo pozornosti sa učíme predovšetkým pri cvičení v Ježišovej modlitbe“. Samozrejme, táto poznámka sa vzťahuje nie len na mníchov ale aj kňazov, ktorí sa uspokojujú len vonkajším prejavom modlitby (konaním bohoslužieb) a všetkých kresťanov, ktorí sa pravidelne zúčastňujú bohoslužieb a pravidelne plnia domáce modlitebné pravidlo.

Nekresťanská skúsenosť

Avšak je nesprávne myslieť si, že preleť je jav, ktorý vzniká len na pôde špecifický kresťanskej, tým viac pravoslávia. V svojej práci “O prelesti” svätý Ignác píše: „Preleť je bez výnimky stav všetkých ľudí, ktorý je spôsobený pádom našich prarodičov. Všetci sme v prelesti. Toto poznanie je najväčšou ochranou pred preleťou. Najväčšou preleťou je považovať sa za človeka bez prelesti. Všetci sme podvedení, oklamaní, všetci sa nachádzame v stave klamu a potrebujeme vyslobodenie pravdou. Pravda je náš Pán Ježiš Kristus“.

Preto uvedieme niekoľko príkladov prelestných stavov z rôznych “svetov”. Na začiatok z nekresťanského.

Napríklad, Budha, svojich nasledovníkov presviedčal: „Nehľadajte oporu v ničom okrem seba. Sami si sviet'te, neopierajte sa o nikoho okrem seba“. O sebe hovoril: „Všetko poznám,

nemám učiteľa, nikto sa mi nerovná. Vo svete ľudí a bohov sa mi nepodobá žiadna bytosť. V tomto svete som svätý, som učiteľ, som jediný, absolútne sám, Budha. Dosiahol som pokoj a získal nirvánu...“

Významný učiteľ védánty, dnes populárneho systému hinduizmu, swami Vivékánanda (†1902) svojim nasledovníkom odporúča takéto duchovné usmernenie: „Pripomínanie si svojich slabostí nám nepomôže. Potrebujeme liečenie...“ Namiesto toho, aby ľudom hovoril, že sú hriešni, Vivékánanda učí opak: „Ste čistí a dokonalí, a všetko, čo nazývate hriechom, nie je vaše... Nikdy nehovorte: „Ja nemám“, nikdy nehovorte: „Ja nemôžem“. To nemôže byť, lebo ste nekoneční... Môžete robiť všetko, ste všemohúci“. Ďalej pokračuje: „Lepším človekom je ten, kto o sebe hovorí: Ja o sebe viem všetko“. Alebo: „Vodne v noci počúvajte, že ste Duša. Vodne v noci si to opakujte, pokiaľ sa táto myšlienka nedostane do vašej krvi, pokiaľ nebude znieť pri každom bdení vášho srdca... Nech celé vaše telo prenikne táto jediná myšlienka: Som nezrozená, nesmrteľná, blažená, všetko vediaca, večne nádherná Duša... Osvojte si túto myšlienku a preniknete vedomím svojej moci, veľkosti a slávy“. „Cíťte ako Kristus a budete Kristom. Cíťte ako Budha a budete Budhom“. „Vy ste Boh, ja tiež... a skôr sa budem klaňať vám, než nejakému chrámu, podobe alebo Biblii... Védánta hovorí: niet Boha okrem človeka... Jediný Boh hodný poklony je ľudská duša alebo ľudské telo“.

Podobných príkladov z hinduizmu je možné uviesť koľko chcete. Nepotrebujú komentár: pýcha, človek-božstvo, kult „ja“ sa tu objavujú celkom jasne a svedčia o tom, že starodávny podvod: „budete ako Boh“¹⁵, ostal, a bohužiaľ, pre mnohých je podstatou a cieľom až do dnešných dní.

Duchovník

Bohužiaľ, hocktorý veriaci, ak žije podľa seba, bez duchovného učiteľa, bez vedenia dielami svätých otcov, sa môže ocitnúť v núdzi. Ak je chápanie diel svätých otcov náročnou úlohou, tak nájdenie skutočného učiteľa-mentora je ešte ťažšie. Preto sú rady svätého Ignáca v danej otázke zvlášť hodnotné.

Toto sú niektoré jeho odporúčania prevzaté z diel svätých otcov, ktoré sa týkajú jednotlivých strán tejto obsiahlej problematiky.

O duchovných učiteľoch – mentoroch

Svätý Simeon Nový Teológ (10 str.) hovoril, že je ťažké nájsť svätého učiteľa bez vášní, „že v tých dňoch sa objavilo mnoho podvodníkov a falošných učiteľov“.

Svätý Gregor Sinaita (13.-14. str.) povedal, že už „niet blahodiatnych mužov, tak sa stali vzácnymi“.

Svätý Níl Sorský (15.-16. str.) svedčil: „Teraz, z dôvodu vytratenia sa duchovných učiteľov, je askéta modlitby nútený seba viesť výhradne Svätým Písmom a dielami otcov“.

Svätý Ignác, nadviažuc na myšlienku svätého Níla, varuje: „Najmä dnes musí byť pracovník modlitby veľmi opatrný. Bohom inšpirovaných učiteľov u nás niet!“.

Svätý tiež píše: „Otcovia, oddelení od Kristovej doby tisícročím, opakujúc rady svojich predchodcov, sa sťažujú na vzácnosť Bohom inšpirovaných učiteľov, na objavenie sa množstva falošných učiteľov a k vedeniu navrhujú Sväté Písmo a diela otcov. Otcovia, blízki našej dobe, Bohom inšpirovaných učiteľov volajú dedičstvom antiky a k vedeniu rozhodne odporúčajú Posvätné a Sväté Písmo a tými Písmami preverované a s veľkou opatrnosťou prijímané rady súčasných... bratov“.

O výbere duchovníka

Svätý Ján Kassián Rímsky (4.-5. str.) varoval: „Je užitočné odhaľovať svoje myšlienky otcom, no nie hocakým, ale duchovným, uvážlivým, starcom nie podľa veku a šedin. Mnohí,

¹⁵ Gen 3, 5.

unesení vonkajším vzhľadom staroby odhalili svoje myšlienky a namiesto uzdravenia si uškodili“.

Svätý Ján Lestvičník (6.-7. str.) hovoril: „Keď sa odhodláme niekomu zveriť svoju spásu, tak ešte pred vstúpením na túto cestu, ak máme aspoň trochu bystrosti a úsudku, musíme skúmať, skúšať a takpovediac pokúšať toho kormidelníka, aby sme namiesto kormidelníka neprišli na obyčajného veslára, namiesto lekára na chorého, namiesto človeka bez vášni na človeka vášňami ovládaného, namiesto prístavu na priepasť a nenašli tak hotovú záhubu“.

Svätý Simeon Nový Teológ svedčil: „Modlitbami a slzami upros Boha aby ti poslal svätého učiteľa bez vášni. No aj sám skúmaj Božské Písma, zvlášť praktické práce svätých otcov, aby si s nimi mohol ako v zrkadle vidieť a porovnať to, čo ťa učí tvoj učiteľ. Zhodné s Božskými Písmami prijmi do vnútra a zachovaj, na klamlivé a cudzie poukáž a zavrhni, aby si nebol oklamáný. Lebo vedz, že v tieto dni povstalo mnoho podvodníkov a falošných učiteľov“.

Svätý Makarios Veľký (4. str.) hovoril: „...je možné stretnúť duše, ktoré sa stali príjemcami Božskej blahodate... ale zároveň, pre nedostatok aktívnej skúsenosti, sú akoby v detstve, v stave veľmi nedostatočnom vo vzťahu k tomu stavu, ktorý sa vyžaduje a dosahuje skutočným asketickým životom“.

„V monastieroch sa o takýchto starcoch hovorí: „svätý, no neskúsený“, a pri radení sa s nimi je potrebná opatrnosť... aby sa človek prenáhlene a nerozvážne nepodrobil poučeniam takých starcov“. Svätý Izák Sýrsky dokonca hovorí, že taký starec nie je hoden nazývať sa „svätým“.

Svätý Teofan Zatvorník písal: „Pri ich určovaní je potrebné byť veľmi opatrný a prísne uvážlivý, aby namiesto osohu nebola spôsobená škoda, namiesto budovania ničenie“.

O vzťahu duchovníka a pasených a správnom vzťahu k duchovníkovi

Svätý Ignác píše: „Každý duchovný učiteľ musí... privádzať duše ku Kristovi a nie k sebe... Učiteľ, podobne veľkému a pokornému Krstiteľovi, nech stojí bokom, nech seba považuje za nikoho, nech sa teší zo svojej malosti pred učeníkmi, malosti, ktorá je znakom ich duchovnej prosperity... Chráňte sa pred závislosťou na učiteľovi. Mnohí si nedávali pozor a spolu so svojim učiteľom padli do siete diabla... Závislosť činí milujúceho človeka modlou. Boh sa od obetovaného týmto modlám z hnevom odvracia. A stráca sa márne život, hynú dobré skutky... A ty, učiteľ, chráň sa pred hriешnou iniciatívou! Duši, ktorá sa k tebe uchýlila, nezameň seba za Boha. Nasleduj príklad svätého Predchodcu...“.

O poslušnosti duchovníkovi

Svätý Ignác hovorí: „Tí starci, ktorí na seba berú úlohu..., použijem nepektný výraz aby sme lepšie pochopili vec, ktorá v súčasnosti nie je ničím iným než duši škodiacim herectvom a najsmutnejšou komédiou..., starci, ktorí prijímajú úlohu dávnych svätých starcov a nemajú ich duchovné dary nech vedia, že samotný ich zámer, samotné myšlienky a ich chápanie veľkého mníšskeho počínu – poslušnosti, sú klamlivé, že samotný spôsob ich myslenia, ich myseľ, ich poznanie sú sebaklamom a diabolskou prelosťou... Namietajú: viera poslušníka môže nahradiť nedostatočnosť starca. Nepravda: zachraňuje viera v pravdu, viera v lož a diabolskú prelosť podľa učenia apoštola¹⁶ človeka ničí“.

Ďalej: „Ak učiteľ začne žiadať poslušnosť k sebe a nie Bohu, nie je hoden byť učiteľom bližneho! Taký nie je Božím sluhom! Je sluhom diabla, je jeho nástrojom, jeho sieťou! „*Nebud'te otrokmi ľudí*“¹⁷, odkazuje apoštol“.

V knihe “Dar súčasnému mníšstvu“ v kapitole “O živote podľa rád“ píše: „Slávybažnosť a namyslenosť radi učia a poučujú. Nehľadia na hodnotu svojich rád! Neuvažujú, že svojmu

¹⁶ Pozri: 2Sol 2, 10-12.

¹⁷ 1Kor 7, 23.

blížnemu môžu spôsobiť nezahojiteľnú ranu nerozumnou radou, ktorú neskúsený začiatočník prijíma s nezodpovednou dôverčivosťou, so zápalom! Potrebujú úspech, bez ohľadu na jeho kvalitu, bez ohľadu na jeho dôvody! Na začiatočníka potrebujú urobiť dojem a morálne si ho podriaďiť! Potrebujú ľudskú chválu! Presláviť sa ako svätí, múdri, prezieraví starci, učители! Musia nakrmiť svoju nenásytnú slávybažnosť a pýchu!“.

„Nikdy nepočúvaj zlo, aj keby si pre svoje nevyhovenie a tvrdosť musel pretrpieť nejaké utrpenie. Rad' sa s cnostnými a rozumnými otcami a bratmi. Ich rady si ale osvoj s maximálnou opatrnosťou a rozvahou. Nenechaj sa uniesť prvotným pôsobením rady na teba!“.

„Svätý Pimen Veľký (4.-5. str.) kázal ihneď opustiť starca, s ktorým spoložitie bolo pre dušu škodlivým“, podľa prikázania Spasiteľa: „*Nechajte ich! Sú to slepí vodcovia slepých. A keď slepý vedie slepého, obaja padnú do jamy*“¹⁸.

O živote podľa rád

Hľa, aké myšlienky ešte u svätého Ignáca môžeme nájsť:

„Svätý Níl Sorský nikdy nepoučoval a neradil len tak od seba, no pýtajúcim sa predkladal alebo učenie Písma, alebo učenie otcov. Keď v svojej pamäti vo vzťahu k hocakej otázke nenachádzal posvätný názor, svoju odpoveď odkladal dovtedy, kým na ňu nenašiel poučenie v Písme. Táto metóda je viditeľná v dielach kňaza-mučeníka Petra Damaského, svätého Gregora Sinaitu, svätých bratov Xantopulových a iných otcov, zvlášť neskoršej doby. Držali sa jej... kňazi-mnisi Optinskej pustovne Leonid a Makarij... Nikdy neradili len tak od seba... Tento prístup dával ich radám silu“.

„Podľa učenia otcov, žitie... jediné zodpovedajúce našej dobe, je žitie pod vedením diel svätých otcov s radami súčasných bratov prosperujúcich v duchovnom živote, ktorých rady je znovu potrebné preveriť dielami otcov“.

„Skromný prístup radcu k poučovanému je niečím iným než prístup starca k človeku, ktorý je u neho v úplnej poslušnosti... Rada neobsahuje podmienky jej bezpodmienečného splnenia. Môže a nemusí byť splnená“.

Takýto je hlas Svätej Tradície Cirkvi, ktorá nám aj dnes cez svojich svätých hovorí o jednej z najpálčivejších otázok súčasného duchovného života.

* * *

Tento veľmi krátky prehľad základov asketického učenia svätého Ignáca ukazuje, ako hlboko a dôkladne skúmal otázky duchovného života. Sám bol horlivým askétom, pričom veľmi dobre poznal diela otcov, ktorí odhaľovali skúsenosť poznania Boha. V svojich názoroch a hodnoteniach vždy a neustále vychádzal výlučne z tohto jediného hodnoverného prameňa. Tento neochvejný fundament pravoslávia bol základom celej jeho tvorby, všetkých jeho diel, čo ich činí najhodnotnejšou duchovnou encyklopédiou pravoslávneho života. Svätý Nikon (Beľajev) Optinský písal: tvorba svätého Ignáca je pre mnohých veriacich skutočnou abecedou duchovného života.

Diela svätého Ignáca pre súčasného kresťana hľadajúceho spásu nadobúdajú ešte jeden dôležitý význam. Sú spoľahlivým a nesporným kritériom pri posudzovaní toho, čo sa objavuje v našom cirkevnom svete. V súčasnosti bolo vydaných mnoho diel o duchovnom živote od rôznych autorov. Samozrejme, všetky majú rôznu hodnotu. Nezriedka sú to diela iných konfesií, ktoré chápanie duchovnosti znižujú na sentimentálne¹⁹, sladké zážitky (duchovné romány) s Kristom. Autormi takýchto kníh sú často neofiti²⁰, ktorí sa síce úprimne snažia poučiť celý svet, no vôbec nepoznajú učenie svätých otcov o správnej modlitbe

¹⁸ Mt 15, 14.

¹⁹ Sentimentálny – príliš sa oddávajúci, podliehajúci citom.

²⁰ Neofita – nový stúpenec, prívrženec, začiatočník.

a nebezpečenstvách v tomto živote, nemajú vlastnú skúsenosť poznania seba samého a tomu primeranej pokory, dokonca ani teologické vzdelanie.

Priama deformácia chápania duchovného života spočíva aj v presvedčení, že hlavným v pravosláví sú: cirkevné sviatky, bohoslužby, ikony (zvlášť divotvorné), relikvie, iné svätyne, posvätné miesta a pod. Podobná je aj mienka, že prijatím tajin, predovšetkým krstu, človek nezávisle na jeho viere a živote už má garantované členstvo v Cirkvi a je zbavený všetkých nešťastí a ziel.

Ale takéto chápanie pravoslávia kresťanovi odoberá to hlavné, kvôli čomu Kristus prišiel a založil Cirkev: uzdravenie človeka od hriechu a dosiahnutie ním čistoty srdca životom podľa Kristových prikázaní, zápasom so svojim starým človekom²¹, pokáním. Igumen Nikon (Vorobjov) písal: „...démoni sa vyhánajú pôstom, modlitbou a pokorou. Bez tejto svätej trojice cností nič neurobíš“. Všetok vonkajší cirkevný život, s jeho bohoslužbami, ustanoveniami a obradmi, je spásonosný pre toho veriaceho, ktorý žije podľa Evanjelia.

²¹ Kol 3, 9.